

לא נפלאות היא ממך ולא רחוקה היא

כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לאנפלאות הוא ממך ולא רחוקה הוא: לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: ולא מעבר לים הוא לאמר מי יעבר לנו אלעבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: כיקרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשתו: (דברים ל יא-יד).¹

אין סודות ונסתרות – התורה גלויה ומצויה לכל

לא נפלאות היא ממך - לא מכוסה היא ממך (רש"י על הפסוק).²

לימוד התורה צעד אחרי צעד³

רבותינו אומרים: הטיפש הזה נכנס לבית הכנסת ורואה אותם עוסקים בתורה. והוא אומר להם: היאך אדם למד תורה תחילה? אומרים לו: תחילה קורא במגילה⁴ ואח"כ בספר ואח"כ בנביאים ואח"כ בכתובים. משהוא גומר את המקרא שונה את התלמוד ואח"כ בהלכות ואח"כ באגדות.⁵ כיון ששומע כך אומר בליבו: אימתי אני למד כל זאת? וחוזר מן השער. אמר רבי ינאי: למה הדבר דומה? לכיכר שהיה תלוי באויר.⁶ טיפש אומר: מי יוכל להביאו? ופקח אומר: לא אחד תלה אותו? מביא סולם או קנה ומוריד אותו.⁷ כך כל מי שהוא טיפש אומר: אימתי אקרא כל התורה? ומי שהוא פיקח מהו עושה? שונה פרק אחד בכל יום ויום עד שמסיים כל התורה כולה. אמר הקב"ה "לא נפלאות היא" ואם נפלאות היא? "ממך"⁸ - שאין אתה עסוק בה.⁹

¹ על קטע הפסוק "לא בשמים היא", רבו, כידוע, הדרשות והפירושים בכיוון של הכוח שניתן לחכמים לפסוק הלכות ולתקן תקנות. שתי דוגמאות בולטות הן הגמרא במסכת בבא מציעא נט ע"ב – פרשת תנורו של עכנאי - המביאה פסוק זה כאסמכתא לאופן קבלת ההכרעה בתוך בית המדרש והגמרא במסכת תמורה דף טז ע"א - שלושת אלפים נשתכחו בימי אבלו של משה - המביאה פסוק זה כאסמכתא לעדיפות החוכמה (הלימוד והפולחן) על פני הנבואה ("אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה"). אבל אנחנו רוצים ללכת בכיוון אחר ולהתמקד בפסוק הראשון והאחרון שבפרשה זו: "לא נפלאות היא ממך ... כי קרוב אליך הדבר מאד".

² ובשמות פרק ח פסוק יח אומר רש"י: "לא נפלאות היא ממך - לא מובדלת ומופרשת היא ממך". פירוש זה יוצר קשר מעניין בין פסוקים אלה ובין הפסוק האחר שבפרשתנו: "הנסתרות לה' א-להינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם". ראה [דברינו על פסוקים אלה](#) בפרשה זו בשנת תשנ"ט. ראה גם אבן עזרא כאן שהופך את הסדר: "לא בשמים היא - פירוש נפלאות".

³ כל המדרשים שלהלן לקוחים ממדרש דברים רבה על שתי מהדורותיו שבידינו: מהדורת וילנא (הרגיל) פרשה ח ומהדורת ליברמן פרשת נצבים. מדרש זה נמצא במהדורת וילנא פרשה ח, סימן ג.

⁴ מגילה היא חלק מספר תורה, פרשה למשל, שהייתה נכתבת לעצמה לצורך לימוד. דרגה גבוהה יותר הוא "חומש". השלם הוא "ספר" או "ספר תורה" המכיל את כל חמשת החומשים. ולעניין קריאה בציבור נפסק "אין קוראים בחומשים בבית הכנסת מפני כבוד הציבור" (ובודאי לא במגילות וגם לא בהפטרות). מקור הלכות אלה הוא מסכת גיטין דף ס' עמוד א'.

⁵ האגדה היא בסוף התורה ועל"פ נחותה מההלכה. ראה הגמרא בתענית ז ע"א על ר' זירא שלא היה לא כוח לומר דבר בהלכה, אבל באגדה אמר וכן הסיפור בסוטה מ ע"א על ר' אבהו ור' חייא בר' אבא. ומדרש דברים רבה מלא פתיחתאות בהלכה המובילות לאגדה. ראה דוגמא אחת להלן. האם זה משום שאכן נתנו כבוד להלכה, או משום שנצלו את ההזדמנות ואגב אגדה גם למדו את הקהל הלכה אחת? וראה גם הערה 9 להלן.

⁶ להגן מפני העכברים, כמודגם בכפר התלמודי בקצרין (כדאי לבקר!). ראה חגיגה כ ע"א: "הושיט ידו לסל ליטול פת חטים ועלתה בידו פת שוערים", שמזה נראה שהסל תלוי בגובה ואין הוא רואה מה הוא מוציא. ויש אומרים שסל זה מכונה "תליתא", מונח שמקורו בגמרא חגיגה ה ע"א: "זוזא לעללא לא שכית, לתליתא – שכית" (ראה רש"י שם ולא כשטיינזלץ). ובגמרא בפסחים קיא ע"ב משמע שתלית הפת בסל איננה דבר טוב ("תלא סילתא – תלא מזוני") ושם בדף י ע"א בהלכות בדיקת חמץ מצאנו: "ככר בשמי קורה, צריך סולם להורידה או אין צריך". תודה לידידי דוד עמית על מקורות אלה. לעומת זאת, במסכת דרך ארץ פרק א הלכה ב (וכן הוא במסכת כלה פרק ג הלכה ג), בפירוט התכונות שתלמיד חכם צריך שיהיה לו, מצאנו כתוב: "הוי ... כיתד נמוכה שהכל תולין בה". משמע שהייתה גם שיטה לתלות נמוך יותר והיא אפילו יציבה ורצויה.

⁷ ובמקבילות למדרש זה (ראה הערה 9 להלן) הנוסח הוא: "הרי אני מביא שני קנים ומספקם זה לזה ומורידו". אפשר שהכוונה היא פשוט לסולם, אך נראה יותר שהכוונה כאן היא לחיבור הקנים (לאו דווקא שניים) בטור, אולי אפילו ע"י הוצאתם האחד מתוך השני כמו מוט טלסקופי, על מנת להגיע למוט ארוך במיוחד. ראה "קנה של ציידים" ו"שפשא" בגמרא שבת פ ע"א. ובערוך השלם בערך שפשא הוא כתוב: "כיצד עושים? מביאים ג' וד' קנים וקושרם זה ע"ג זה". וראה גם שיר השירים רבה פרשה א סימן ח: "משל לבאר עמוקה ... ולא הייתה בריה יכולה לשתות ממנה. בא אדם אחד וסיפק לה חבל בחבל, משיחה במשיחה ודלה ממנה ושתה". ראה שם הסימן כולו בשבח האגדה כמפתח לתורה ובשבח שלמה המלך כאחד מראשוני בעלי האגדה.

⁸ בגללך, זה בא ממך. ובמילים אחרות, הכל תלוי בך. ראה המדרש הסמוך.

⁹ ראה מקבילות למדרש זה (שהן אולי המקור) בויקרא רבה יט ב ובשיר השירים רבה ה ח. ועל"פ, הדברים אינם נכונים רק לטיפש או לעצלן, אלא גם לתלמידי החכמים ולשיטת הלימוד בבית המדרש. ראה ספרי דברים פרשת עקב פיסקא מח: "וכן הוא אומר: כי לא דבר רק הוא מכם (דברים לב מז) - דבר שאתם אומרים ריק הוא הוא חייכם. רבי שמעון בן יוחי אומר: משל לשני אחים שהיו מסגלים אחר אביהם. אחד מצרף דינר ואוכלו ואחד מצרף דינר ומניחו. זה שהיה מצרף דינר ואוכלו נמצא אין בידו כלום, זה שמצרף דינר ומניחו נמצא מעשיר לאחר זמן. כך תלמידי חכמים, למד שנים שלושה דברים ביום, שנים שלשה פרקים בשבת, שנים שלש פרשיות בחודש, נמצא מעשיר לאחר זמן. ועליו הוא אומר: וקובץ על יד ירבה (משלי יג יא). וזה שאומר: היום אני למד, למחר אני למד, היום אני שונה, למחר אני שונה, נמצא אין בידו כלום". הכוונה למי שלומד ולא שונה מיד. וראה עוד בנושא זה, בגמרא עבודה זרה יט ע"א: "אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא: מאי דכתיב: הון מהבל ימעט וקובץ על יד ירבה? אם

לתת מעצמן - להתאמץ

א"ר אבדימי בר חמא: לא נפלאות היא ממך, מה תלמוד לומר "ממך"? שאפילו אומרים לך חתוך משרך ולמוד תורה - אתה ראוי לחתוך¹⁰; כל שכן שאין את חותך. "לא בשמים היא" - שאפילו אומרים לך עשה סולמות ועלה לשמים ולמוד תורה - אתה ראוי לעלות; כל שכן שאין אתה עולה. "ולא מעבר לים היא" - שאפילו אומרים לך עבור עליה את הים - אתה ראוי לעבור; כל שכן שאין אתה עובר. שנאמר: "כי קרוב אליך הדבר מאד". "בפיך" - הוצא הדברים מפיך.

תורה לבני אדם ולא למלאכים

"כי המצוה הזאת וכו'". הלכה, אדם מישראל שעומד לקרות בתורה, כיצד מברך? כך שנו חכמים: "הפוחת והחותם בתורה מברך לפניו ולאחריה".¹¹ ומנין שטעונה ברכה לפניו? שכתוב: "ברוך אתה ה' (תהלים קיט יב) ואח"כ "למדני חוקיך" - הרי ברכה לפניו. ומנין שטעונה ברכה לאחריה? ...¹² רבנן אמרי: אמר הקב"ה: אם ברכת את התורה לעצמך אתה מברך... שנאמר: "כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים" (משלי ט יא). ואם תאמרו: שמא לרעתכם נתתי לכם את התורה? לא נתתי אותה לכם אלא לטובתכם. שמלאכי השרת נתאוו לה ונעלמה מהן ... אמר להם: בני, ממלאכי השרת היא נפלאות, אבל מכם אינה נפלאות. מנין? ממה שקרינו בענין: "כי המצוה אשר אנכי מצוך היום לא נפלאות היא ממך".¹³

מחלוקת דוד ומשה

זה שהכתוב אומר: "פליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה, (תהלים קלט ו) - פליאה דעת ממני, כסויה ... זו דעתה של תורה. "נשגבה לא אוכל לה" - קשה היא ועומדת לפי כחי ... אמר הקב"ה לדוד: אתה אמרת פליאה דעת ממני, כבר קדמך משה רבך ואמר: לא נפלאות היא ממך.¹⁴

ללמוד מעבודת האדמה ומלאכות כפיים

"לא נפלאות היא ממך" - כך אמר להם משה: אם מבקש אתה לעסוק על התורה תן דעתך עליה כשם שהפועלים נותנין דעתם למלאכתן, ואתה עומד עליה. אמר ישעיה: "הכל היום יחרוש החרוש לזרוע יפתח וישדד אדמתו" (ישעיה כח כד) - בתחילה הוא עושה תלמים רחבים, ואח"כ ישדד אדמתו עושה תלמים קטנים. "הלא אם שוה פניה והפיץ קצח וכמון יזרוק" (שם כח כה) - לא כשם שזורע את הקצח זורע את הכמון, אלא

עושה אדם תורתו חבילות חבילות מתמעט, ואם קובץ על יד ירבה. אמר רבא: ידעי רבנן להא מילתא ועברי עליה. אמר רב נחמן בר יצחק: אנה עבידתה וקיים ביד". גם חכמים לא תמיד עמדו בכלל זה.

¹⁰ מן הראוי שתחתון. מה גם שבסופו של דבר אין דורשים ממך מאמץ והקרבה כאלה. אבל בתקופות זמנים אחרים למדנו: "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה" - שנאמר: "זאת התורה אדם כי ימות באהל" (ברכות סג ע"ב).

¹¹ משנה היא במסכת מגילה פרק ד משנה א. ראה פירוש ברטנורא שם שמסביר ומסכם את הגמרא על משנה זו: "הפוחת והחותם בתורה מברך לפניו ולאחריה - המתחיל לקרות בתורה ראשון, מברך לפניו. והאחרון, החותם שהוא המשלים, מברך לאחריה. וכל שאר הקורין בתורה אין מברכין לא לפניו ולא לאחריה. והאידינא נהיגי עלמא דכולהו מברכין לפניו ולאחריה, גזירה משום הנכנסים ולא שמעו הראשון שבירך לפניו ויאמרו אין ברכה בתורה לפניו, ומשום היוצאים ולא ישמעו החותם מברך לאחריה, והראשונים לא ברכו, ויאמרו אין ברכה בתורה לאחריה".

¹² ראה מדרש זה במלואו בדברים רבה הרגיל (וילנא ח ב). וכאמור לעיל, דברים רבה מכיל קטעים רבים כגון זה אשר פותחים בדבר הלכה (שלעתים נראה בכלל לא שייך לפרשה) ומתגלגלים משם לאגדה ולפרשת השבוע.

¹³ זוהי הסיימת המקובלת בדברים רבה, בעזרתה מקשר הדרשן את דרשתו לפרשת השבוע: "מנין? ממה שקרינו בענין וכו'" ואז הדרשה חוזרת לפסוק בה פתחה. ולענייננו - פירוש זה של "לא נפלאות היא ממך, לא בשמים היא" המדגיש שאין התורה מיועדת למלאכים, אלא לבני אדם (ושבני האדם לא צריכים להידמות למלאכים כדי ללמוד את התורה) מתקשר למדרשי מתן תורה, בפרט לגמרא במסכת שבת פח "בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: ... מה לילוד אישה ביננו? אמר להם: לקבל תורה בא וכו'". חזרנו שוב לדברינו בשבועות - **מתן תורה לאדם**. וראה גם בהמשך דברים רבה שם סימן ז: "כי קרוב אליך א"ר שמואל בר רב נחמן: למה הדבר דומה? לבת מלך שלא היה אדם מכירה והיה למלך אהוב אחד והיה נכנס למלך בכל שעה והיתה בתו של מלך עומדת לפניו. אמר לו המלך: ראה היאך אני מחבב אותך שאין בריה מכיר את בתי ועומדת לפניך. כך אמר הקב"ה לישראל: ראו מה אתם חביבים עלי שאין בריה בפלטיין שלי מכיר את התורה ולכם נתתיה, שנאמר: "ונעלמה מעיני כל חי" (איוב כח כא). אבל אתם: "לא נפלאות היא ממך" אלא "קרוב אליך הדבר מאד". ראה דברינו **משל למלך שהיית לו בת יחידה** בפרשת תרומה השנה.

¹⁴ מדרש דומה מצאנו במדרש תהלים (בובר) מזמור קיט על הפסוק "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" וזה לשונו: "א"ל דוד: רבש"ע רצונך שאשמור דבריך? גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. ואם אין אתה גולה את עיני, מנין אני יודע? לכך נאמר גל עיני ואביטה וגו'. ואע"פ שענין פתוחות איני יודע כלום ... פליאה זו התורה ... אוצרות היא התורה ... הרבה דלתות יש בה, הרבה פתחים יש לה ... וכן אמר דוד פלאות היא התורה. אמר משה: אינה נפלאות, שנאמר לא נפלאות היא ממך. לא נפלאות היא אלא ממך, שלא עמלת בה, לכך נאמר נפלאות מתורתך". זה לא הויכוח הראשון בין משה לדוד. כבר ראינו בפרשת חוקת תש"ס את המחלוקת בין דוד למשה לגבי פרסום החטא או כיסויו. דוד אמר: "אשרי נשוי פשע כסוי חטאת" ואילו משה אומר: **"כתב עוונתי"**

והפיץ קצח וכמון יזרוק, יש ארץ שיפה לזרוע חטים, ויש ארץ שיפה לזרוע שעורים, והוא זורעה ואינו נותן של חטים בתוך של שעורים. אמר להם הקב"ה: כמה דעת ותבונה היא מבקשת, עד שאתם למדין אתם בארץ למדו אתם מן התורה...¹⁵ ראה כמה דעת היא מבקשת, והתורה אם אתה נותן דעתך עליה, לא נפלאה היא ממך.¹⁶

א"ר אלעזר: כל מי שמבקש לעמוד על התורה משכים ומעריב עליה ונותן נפשו עליה ואח"כ הוא עומד עליה. מעשה היה בר' אליעזר שאיחר בשנתו ועמד ומצא הזבלים מוציאין זבל לאשפה, אמר: עד עכשיו הייתי קורא ולא הייתי יודע, "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראה ה'" (משלי ב ד), ואף לא כזבל בקשתי את התורה שקדמו אותי הזבלים.¹⁷

שבת שלום ושנה טובה

תכלה שנה וקלקלותיה, תחל שנה וברכותיה¹⁸

מחלקי המים¹⁹

¹⁵ ראה פירוט לשון המדרש שם (דברים רבה ליברמן נצבים ה) בתיאור כל העבודות החקלאיות כיצד קוצרים, דשים וכו' את מיני הדגן השונים. וראה שם גם בעלי מלאכה אחרים.

¹⁶ עוד השוואה בין לימוד התורה ועבודה חקלאית, ראה מדרש תנחומא פרשת וילך סימן ב: "אמר אליהו זכרונו לברכה: פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי אדם אחד והיה מלעיג לי ומתלוצץ בי. אמרתי לו: מה אתה משיב ליום הדין אחר שלא למדת תורה? אמר: יש לי להשיב בינה ודעת ולב שלא נתנו לי מן השמים, אמרתי לו: מה מלאכתך? אמר לי: צייד עופות ודגים אני. אמרתי לו: מי נתן לך דעת ולב ליקח פשתן ולטוותו ולארגו ולעשות המצודות ולקחת בהן דגים ועופות ולמוכרם? אמר לי: בינה ודעת שנתנו לי מן השמים. אמרתי לו: ליקח את הפשתן לארוג ולטוות ולקחת הדגים והעופות נתנו לך בינה ודעת, אבל לקנות את התורה לא נתנו לך בינה? וכתוב: כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו". קל וחומר מעבודת האדמה ואומנות ללימוד תורה?

¹⁷ ראה גם שיר השירים רבה א ט: "א"ר אלעזר מימי לא קדמני אדם לבית המדרש ולא הנחתי שם אדם ויצאתי. פעם אחת השכמתי ומצאתי הזבלים ותבנים ואמרתי: אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' - אנחנו לא נזבלים ולא נתבנים אפילו כתבנים אפילו כזבלים".

¹⁸ כך ראוי לומר: קלקלותיה ולא קללותיה. ראה דברינו [תכלה שנה וקלקלותיה](#) בפרשה זו.

¹⁹ ואנו מודים לקב"ה על שזיכה אותנו לסיים שנה שלישית של חלוקת מים. ולוואי שזכינו ונזכה להיות כזבלים וכתבנים.